

ادبیات فارسی

پایه دهم

دوره‌ی دوم متوسطه‌ی حرفه‌ای

۱۳۹۷

وزارت آموزش و پرورش
سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

برنامه ریزی محتوا و نظارت بر تألیف: معاونت برنامه‌ریزی آموزشی و توان بخشی، گروه برنامه‌ریزی
آموزشی و درسی دوره اول و دوم متوسطه حرفه‌ای

نام کتاب: ادبیات فارسی پایه دهم دوره دوم متوسطه حرفه‌ای - کد ۱۸۱/۴
مؤلفین: دکتر حسین قاسم‌پور، عشرت لطفی، محبوبه ضرغام‌پور، هاجر عمل صالح، آریتا محمودپور،

شهربانو میرزایی، معصومه والی

مدیریت امور چاپ و تولید: لیدا نیک‌روش

ویراستار: بهروز راستانی

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ: اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
تهران: خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)
تلفن: ۹-۸۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، صندوق پستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹،

وب سایت: www.chap.sch.ir

امور فنی: زهرا محمد نظامی / تصحیح: سپیده ملک ایزدی

امور فنی رایانه‌ای: حمید ثابت کلاچاهی

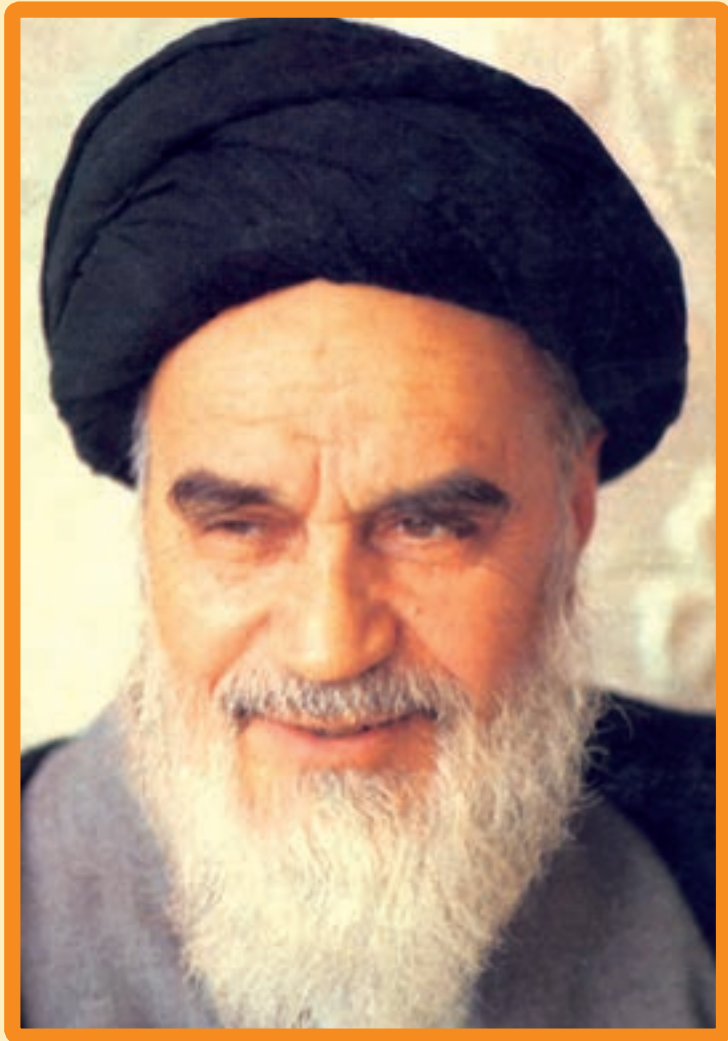
مدیر هنری: کاظم طلایی / تصویرگر: امیر خالقی

ناشر: سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

چاپخانه: شرکت افست «سهامی عام» (www.offset.ir)

شابک: X-۱۵۵۴-۰۵-۹۶۴

ISBN 964-05-1554-X

بسمه تعالی

فرایند تولید برنامه درسی مجموعه فعالیت‌های نظام‌مند و طرح‌ریزی شده‌ای است، که تلاش دارد ابعاد چهارگانه زیر نظام برنامه درسی (طراحی، تدوین، اجرا و ارزشیابی) را در یک فعالیت منسجم، هماهنگ با غایت و اهداف نظام تعلیم و تربیت رسمی سازماندهی نماید.

در تدوین محتوای کتب دانش‌آموزان با نیازهای ویژه که بخشی از فرایند برنامه‌ریزی درسی است، سعی شده تا ملاحظات ساحت‌های تربیتی حاکم بر فلسفه تعلیم و تربیت که ناظر بر رشد و توانمندی دانش‌آموزان برای درک و فهم دانش پایه و عمومی، کسب مهارت‌های دانش‌افزایی، به‌کارگیری شیوه تفکر علمی و منطقی، توان تفکر انتقادی، آمادگی جهت بروز خلاقیت و نوآوری و نیز کسب دانش، بینش و تفکر فناورانه برای بهبود کیفیت زندگی است، مورد توجه قرار گیرد. این محتوا با فراهم نمودن فرصت‌های مناسب برنامه درسی ضمن تأکید بر انعطاف در عین ثبات و همه‌جانبه‌نگری و توجه به هویت ویژه متریبان با نیازهای خاص، زمینه‌ساز دستیابی دانش‌آموزان به کسب شایستگی‌های لازم (توانمندی‌ها، مهارت‌ها) می‌باشد.

امید است این محتوا در تحقق اهداف مؤثر باشد و معلمان عزیز و گرامی با بهره‌گیری از این کتاب بتوانند فراگیران را در دستیابی به صلاحیت‌های فردی و اجتماعی یاری نمایند.

این کار بزرگ حاصل همکاری صمیمانه کارشناسان سازمان آموزش و پرورش کودکان استثنایی و گروه‌های تألیف کتاب‌های درسی می‌باشد، شایسته است از تلاش و مساعی این عزیزان و همکاران سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت متبوع که در مراحل چاپ و آماده‌سازی ما را یاری داده‌اند، تقدیر و تشکر نماییم.

در اینجا از همه همکاران و صاحب‌نظران درخواست می‌نمایم، تا نظرات و پیشنهادهای خود را در خصوص این محتوا به این سازمان منعکس نمایند.

دکتر مجید قدمی

معاون وزیر و رییس سازمان

آموزش و پرورش استثنایی کشور

همکار گرامی

خدا را سپاس می‌گوییم که توانستیم کار تهیه و تولید کتاب فارسی را براساس آخرین دستاوردهای آموزشی به انجام برسانیم، امیداوریم که رهاورد آموزشی این کتاب‌ها بهبود، رشد و اعتلای آموزش این گروه از دانش‌آموزان باشد و همت بلند شما، افق‌های تازه و روشنی را فرا روی ما بگشاید.

هنگام استفاده از این کتاب که با ساختار و رویکردی نو تألیف شده است به نکات زیر توجه کنید:

۱- در کتاب به هر چهار مهارت زبانی (گوش دادن، سخن گفتن، خواندن و نوشتن) به یک میزان توجه شده است.

۲- در هر فصل دو درس گنجانده شده است که ساختار آن حول موضوعات (تحمیدیه، نهادها، سرزمین من، ادبیات پاتیداری، ادبیات حماسی، ادبیات تعلیمی، ادبیات جهان و نیایش) شکل گرفته است.

۳- در هر درس فعالیت‌های مختلفی پیش‌بینی شده است که عبارت‌اند از: خودآزمایی شفاهی، خودآزمایی کتبی و کار گروهی.

۴- در این کتاب به منظور کمک به تقویت خط دانش‌آموزان و توانایی خوانا نویسی، از دو نوع خط استفاده شده است؛ یکی، خط خواندن و دیگری، خط نوشتن. خط خواندن همان خطی است که بسیاری از کتاب‌های درسی با آن نوشته می‌شود و خط نوشتن خطی است که نوشتن تحریری را به دانش‌آموزان آموزش می‌دهد. برای نوشتن خط تحریری به آموزش جداگانه نیازی نیست. بلکه مبنا، تمرین عملی دانش‌آموز و نمونه برداری از روی کتاب است؛ بنابراین، ضرورتی برای برگزاری کلاس آموزش خط نیست.

۵- از همکاران محترم درخواست می‌شود قبل از تدریس کتاب، کتاب راهنمای معلم را به دقت مطالعه کنند.

۶- در حین ارزش‌یابی در طول سال تحصیلی، به هر چهار مهارت به یک میزان توجه شود تا ارزش آن‌ها به یک نسبت حفظ شود.

۷- لازم است دبیران گرامی، خانواده‌ها را با کتاب و روش‌های آموزش آن آشنا کنند تا هماهنگی آموزشی بین خانه و مدرسه ایجاد شود.

هم‌تم بدرقه‌ی راه کن ای طایر قدس که دراز است ره مقصد و من نوسفرم

فهرست

۷ درس اوّل: خدا را می‌شناسم

..... فصل اوّل: نهادها

۱۰ درس دوم: شهر ما، خانه‌ی ما

۱۴ درس سوم: امدادگر

..... فصل دوم: سرزمین من

۲۰ درس چهارم: عشایر ایران

۲۴ درس پنجم: تخت جمشید

..... فصل سوم: ادبیّات پایداری

۳۰ درس ششم: پاسخ

۳۴ درس هفتم: چشمان مادر بزرگ

..... فصل چهارم: ادبیّات حماسی

۴۰ درس هشتم: داستان زال و سیمرغ - ۱

۴۳ درس نهم: داستان زال و سیمرغ - ۲

..... فصل پنجم: ادبیّات تعلیمی

۴۸ درس دهم: مروارید

۵۲ درس یازدهم: کیسه‌ی سربسته

..... فصل ششم: ادبیّات جهان

۵۶ درس دوازدهم: سخت کوشی

۶۱ درس سیزدهم: ما می‌توانیم

۶۵ درس چهاردهم: ای خدای مهربان!

..... واژه‌نامه

خدا را می‌شناسم

من از گل‌های رنگین
ز شب‌نم‌های سیمین*
خدا را می‌شناسم

من از امواج* دریا
ز کوه و دشت و صحرا
خدا را می‌شناسم

من از باد بهاران
کنار چشمه* ساران
خدا را می‌شناسم

من از شب‌های زیبا
به باغ آسمان‌ها
خدا را می‌شناسم

من از انجیر و زیتون
انار سرخ گلگون*
خدا را می‌شناسم

شاعر: محمدمراد مردانی

فصل اوّل: نُجّادها

شهر ما، خانه‌ی ما

معلم روی تابلوی کلاس نوشت: شهرداری در زندگی ما چه نقشی دارد؟ و از دانش‌آموزان خواست در مورد این سؤال با هم بحث و گفت‌گو کنند و نظرات* خود را بگویند.

حمید گفت: «شهرداری وظیفه دارد خیابان‌ها را آسفالت و پیاده‌روها را سنگ فرش کند تا اتومبیل‌ها و رهگذران* هنگام رفت و آمد با مشکلی روبه‌رو نشوند.»

علی گفت: شهرداری، رفتگران* بسیاری را مأمور می‌کند تا هر روز زباله‌ها را از کنار خیابان‌ها و داخل جوی‌ها جمع‌آوری کنند. این کار در حفظ نظافت و جلوگیری از گسترش بیماری‌ها و آلودگی در سطح شهر بسیار مؤثر است.»

امید گفت: مأموران شهرداری با کاشت نهال و ایجاد فضای سبز می‌کوشند، تا شهری زیبا و هوایی سالم برای مردم فراهم آورند.»

آرش گفت: نصب و رنگ‌آمیزی جدول‌ها، و نرده‌های خیابان‌ها، و ساخت بزرگ‌راه‌ها و پل‌ها نیز بر عهده‌ی شهرداری است. کارگران شهرداری باغچه‌های کنار و وسط خیابان‌ها را گل‌کاری می‌کنند و با ساختن آب‌نماهای* زیبا و تزیین میدان‌ها، خرمی و طراوت* را به شهرها می‌آورند. هم‌چنین، با ایجاد پارک‌های زیبا و کتاب‌خانه‌های بزرگ و کوچک و زمین‌های بازی کمک می‌کنند، مردم اوقات* فراغت خوبی را بگذرانند.»

معلم گفت: «آفرین! همه‌ی شما اطلاعات خوبی در مورد شهرداری دارید. اما یکی دیگر از فعالیت‌های مهم شهرداری، حمل و نقل مسافران در خیابان‌های شهر است. مردم روزانه با استفاده از اتوبوس، مینی‌بوس و تاکسی، از جایی به جای دیگر شهر رفت و آمد می‌کنند. شرکت‌های وابسته به شهرداری، مانند اتوبوس‌رانی، تاکسی‌رانی و ... از جمله شرکت‌هایی هستند که وظیفه‌ی حمل و نقل عمومی مردم را به عهده دارند.»

سپس یکی از دانش‌آموزان پرسید: «وظیفه‌ی ما نسبت به شهرمان چیست؟» معلم گفت: «همان‌طور که کارکنان زحمتکش شهرداری شبانه روز در تلاش هستند تا شهر را زیبا نگه دارند، ما هم نسبت به شهرمان وظایفی داریم. برای مثال:

زباله‌های خود را در خیابان‌ها و جوی آب نریزیم و آن‌ها را در کیسه‌های مخصوص قرار دهیم.
در باغچه‌های منزل و مدرسه‌ی خود درخت و گل بکاریم و از آن‌ها به خوبی مراقبت* کنیم.
از وسایل حمل و نقل* عمومی به درستی استفاده کنیم.

با انجام این کارها ما می‌توانیم شهرمان را همانند خانه‌مان پاکیزه و زیبا نگه داریم.»

خودآزمایی شفاهی

- ۱ - چند وظیفه‌ی مهم شهرداری را بگویید؟
- ۲ - شما برای داشتن شهری سالم و پاکیزه چه می‌کنید؟
- ۳ - وسایل حمل و نقل عمومی را نام ببرید؟
- ۴ - شما در انجام چه کارهایی می‌توانید با شهرداری همکاری کنید؟

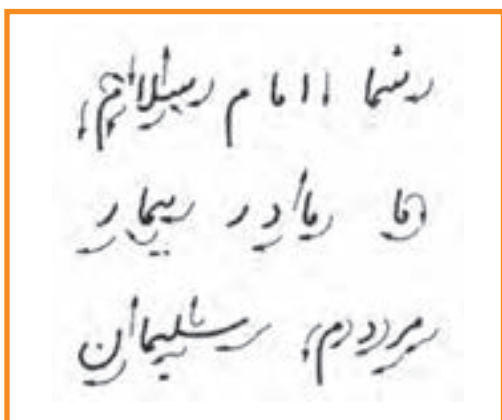
خودآزمایی کتبی

- ۱ - جمع کلمه‌های زیر را مانند نمونه بنویسید.

وظیفه	وظایف
وسيله	
مرکز	
منطقه	

- ۲ - نامه‌ای به یکی از افرادی که برای پاکیزگی محل زندگی شما زحمت می‌کشند، بنویسید.

- ۳ - نقطه چین‌ها را کامل کنید.

۴- مانند سرمشق، بنویسید.

ما مادر بیمار شما امام سلام تقویم مردم سلیمان سلام

چیستان

آن چیست که هم در جنگل، هم در باغ وحش و هم در خانه‌هاست؟

کار گروهی

با هم مشورت کنید و بنویسید، برای این که هوای پاکیزه داشته باشیم:

الف) چه کارهایی باید انجام دهیم؟

.....

.....

.....

.....

ب) چه کارهایی نباید انجام دهیم؟

.....

.....

.....

.....

امدادگر

چند سال پیش در فصل بهار، باران شدیدی در شهر ما بارید. سیل همه جا را فراگرفت و خانه‌های بسیاری خراب شدند. مردم سیل زده زیر باران مانده و بچه‌ها از گرسنگی و سرما گریه می‌کردند.

گروهی به شهر آمدند که به آن‌ها «امدادگر» می‌گفتند. آن‌ها به مردم پتو، چادر، غذا و دارو می‌دادند. گروهی از مردم هم، در برپا کردن چادرها و تقسیم پتو و غذا، به امدادگران کمک می‌کردند.

شب که همه دور آتش نشسته بودیم، من از امدادگر جوانی پرسیدم: «امداگر یعنی چه؟» او با لبخند پاسخ داد: «امداد یعنی کمک و یاری، و امدادگر کسی است که به مردم یاری و کمک می‌رساند.»

او ادامه داد: سال‌ها قبل یک سازمان بین‌المللی تاسیس* شد که وظیفه‌اش کمک و یاری به مردمی است که جان و مالشان در خطر نابودی* قرار گرفته است. در این سازمان، افرادی برای کمک به مردم آموزش می‌بینند که به آن‌ها امدادگر می‌گویند. امدادگران هنگام وقوع* حادثه*، برای نجات مردم به کمک آن‌ها می‌روند و وسایل لازم را در اختیارشان می‌گذارند.

در کشور ما «کمیته‌ی امداد امام خمینی، نیز هنگام نیاز، به

مردم کمک می‌کند.»

وقتی صحبت‌های امدادگر، جوان به پایان رسید، با تشکر از او و دوستانش برایشان سلامتی و موفقیت* آرزو کردم.

خودآزمایی شفاهی

- ۱- در این درس چه حادثه‌ی مهمی اتفاق افتاده بود؟
- ۲- به چه کسانی امدادگر می‌گویند؟
- ۳- در کشور ما چه سازمان‌هایی هنگام نیاز به مردم کمک می‌کنند؟
- ۴- شما هنگام وقوع حادثه چه می‌کنید؟

خودآزمایی کتبی

۱- کلمه‌هایی را که در درس با «ها» و «ان» جمع بسته شده‌اند، پیدا کنید و بنویسید.

.....

.....

.....

.....

۲- منظور از عبارت «برپا کردن چادرها» چیست؟

.....

.....

.....

.....

۳ - به تصویرهای زیر نگاه کنید و داستانی برای آن‌ها بنویسید.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

۴ - هم معنی کلمه‌های زیر را بنویسید.

..... امداگر:

..... حادثه:

..... کمک:

..... نابودی:

..... نیاز:

..... وقوع:

کار گروهی

درباره‌ی نشانه‌های زیر با دوستانتان صحبت کنید.

سازمان صلیب سرخ

سازمان هلال احمر

کمیته‌ی امداد امام خمینی (ره)